ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (όγδοο τμήμα)

της 11ης Μαΐου 2017*

«Προδικαστική παραπομπή — Δημόσιες συμβάσεις — Οδηγία 2004/17/ΕΚ — Αρχές που διέπουν τη σύναψη των δημόσιων συμβάσεων — Άρθρο 10 — Αρχή της ίσης μεταχείρισης των προσφερόντων — Υποχρέωση των αναθετόντων φορέων να ζητούν από τους προσφέροντες να τροποποιούν ή να συμπληρώνουν την προσφορά τους — Δικαίωμα του αναθέτοντος φορέα να κρατεί την τραπεζική εγγύηση σε περίπτωση άρνησης — Οδηγία 92/13/ΕΟΚ — Άρθρο 1, παράγραφος 3 — Διαδικασίες προσφυγής — Απόφαση ανάθεσης δημόσιας σύμβασης — Αποκλεισμός προσφέροντος — Προσφυγή ακύρωσης — Έννομο συμφέρον»

Στην υπόθεση C-131/16,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής απόφασης δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Krajowa Izba Odwoławcza (εθνικό όργανο επίλυσης διαφορών από διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων, Πολωνία) με απόφαση της 19ης Φεβρουαρίου 2016, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο την 1η Μαρτίου 2016, στο πλαίσιο της δίκης

**Archus sp. z o.o.,**

**Gama Jacek Lipik**

κατά

**Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo S.A.,**

παρισταμένης της:

**Digital-Center sp. z o.o.,**

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (όγδοο τμήμα),

συγκείμενο από τους M. Βηλαρά, πρόεδρο τμήματος (εισηγητή), M. Safjan και D. Šváby, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Campos Sánchez-Bordona

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— η Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo S.A., εκπροσωπούμενη από την A. Olszewska,

* Γλώσσα διαδικασίας: η πολωνική.

— η Πολωνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον B. Majczyna,

— η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την G. Palmieri, επικουρούμενη από τον F. Di Matteo, avvocato dello Stato,

— η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την K. Herrmann και τον A. Tokár,

κατόπιν της απόφασης που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

## Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής απόφασης αφορά την ερμηνεία του άρθρου 10 της οδηγίας 2004/17/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 31ης Μαρτίου 2004, περί συντονισμού των διαδικασιών σύναψης συμβάσεων στους τομείς του ύδατος, της ενέργειας, των μεταφορών και των ταχυδρομικών υπηρεσιών (ΕΕ 2004, L 134, σ. 1), και του άρθρου 1, παράγραφος 3, της οδηγίας 92/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 25ης Φεβρουαρίου 1992, για το συντονισμό των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων σχετικά με την εφαρμογή των κοινοτικών κανόνων στις διαδικασίες σύναψης των συμβάσεων φορέων οι οποίοι λειτουργούν στους τομείς του ύδατος, της ενέργειας, των μεταφορών και των τηλεπικοινωνιών (ΕΕ 1992, L 76, σ. 14), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2007/66/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 2007 (ΕΕ 2007, L 335, σ. 31, στο εξής: οδηγία 92/13).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ, αφενός, των Archus sp. z.o.o. και Gama Jacek Lipik (στο εξής: από κοινού: Archus και Gama), και, αφετέρου, της Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo S.A. (πολωνική εταιρία δραστηριοτήτων εξόρυξης πετρελαίου και φυσικού αερίου), σχετικά με τις αποφάσεις της τελευταίας να απορρίψει την προσφορά που υπέβαλαν οι πρώτες στο πλαίσιο διαδικασίας σύναψης δημόσιας σύμβασης και να επιλέξει την προσφορά της Digital-Center sp. z o.o.

### Το νομικό πλαίσιο

#### *Το δίκαιο της Ένωσης*

3 Το άρθρο 10 της οδηγίας 2004/17 προβλέπει τα εξής:

«Οι αναθέτοντες φορείς αντιμετωπίζουν τους οικονομικούς φορείς ισότιμα και χωρίς διακρίσεις και ενεργούν με διαφάνεια.»

4 Το άρθρο 1, παράγραφος 3, της οδηγίας 92/13 ορίζει τα ακόλουθα:

«Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε οι διαδικασίες προσφυγής να είναι διαθέσιμες, σύμφωνα με τους κανόνες που είναι δυνατόν να θεσπίζουν τα κράτη μέλη, τουλάχιστον από οιοδήποτε πρόσωπο έχει ή είχε συμφέρον να του ανατεθεί συγκεκριμένη σύμβαση και το οποίο υπέστη ή ενδέχεται να υποστεί ζημία από εικαζόμενη παράβαση.»

5 Το άρθρο 2α, παράγραφος 2, τρίτο εδάφιο, της οδηγίας 92/13 προβλέπει τα κατωτέρω:

«Οι υποψήφιοι θεωρούνται ως ενδιαφερόμενοι αν ο αναθέτων φορέας δεν έχει παράσχει πληροφορίες σχετικά με την απόρριψη της αίτησής τους πριν από την κοινοποίηση της απόφασης ανάθεσης στους ενδιαφερόμενους προσφέροντες.»

***Το πολωνικό δίκαιο***

6 Το άρθρο 25 του Ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych (νόμος της 29ης Ιανουαρίου 2004 περί δημοσίων συμβάσεων, *Dz. U.* 2015, θέση 2164, στο εξής: Pzp) έχει ως εξής:

«1. Κατά τη διαδικασία σύναψης σύμβασης, η αναθέτουσα αρχή μπορεί να ζητεί από τους οικονομικούς φορείς να υποβάλουν μόνον τις δηλώσεις ή τα έγγραφα που είναι αναγκαία για τη διεξαγωγή της διαδικασίας. Οι δηλώσεις ή τα έγγραφα που αποδεικνύουν ότι:

1) πληρούνται οι προϋποθέσεις συμμετοχής στη διαδικασία,

2) οι προσφερόμενες προμήθειες, παροχές υπηρεσιών ή εκτελέσεις έργων πληρούν τις απαιτήσεις που θέτει η αναθέτουσα αρχή

καθορίζονται από την αναθέτουσα αρχή με την προκήρυξη διαγωνισμού, με τη συγγραφή υποχρεώσεων ή με την πρόσκληση για την υποβολή προσφορών.

2. Ο πρωθυπουργός καθορίζει, μέσω κανονιστικής απόφασης, το είδος των εγγράφων τα οποία μπορεί να ζητήσει η αναθέτουσα αρχή από τους οικονομικούς φορείς και τη μορφή με την οποία μπορούν να υποβληθούν τα έγγραφα αυτά […]».

7 Το άρθρο 26, παράγραφος 3, του Pzp ορίζει τα ακόλουθα:

«Η αναθέτουσα αρχή καλεί τους οικονομικούς φορείς οι οποίοι δεν υπέβαλαν ή δεν προσκόμισαν εντός της ταχθείσας προθεσμίας τις δηλώσεις και τα έγγραφα του άρθρου 25, παράγραφος 1, ή οι οποίοι δεν προσκόμισαν τις εξουσιοδοτήσεις ή οι οποίοι υπέβαλαν ή προσκόμισαν τις δηλώσεις και τα έγγραφα του άρθρου 25, παράγραφος 1 που ζήτησε η αναθέτουσα αρχή, πλην όμως αυτά εμπεριέχουν σφάλματα, ή οι οποίοι υπέβαλαν ελαττωματικές εξουσιοδοτήσεις, να υποβάλουν τα στοιχεία αυτά εκ των υστέρων εντός ορισμένης προθεσμίας, εκτός αν, παρά την υποβολή των στοιχείων αυτών, η προσφορά του οικονομικού φορέα θα πρέπει να απορριφθεί ή η διαδικασία να ακυρωθεί. Οι υποβληθείσες δηλώσεις και τα προσκομισθέντα έγγραφα που ζήτησε η αναθέτουσα αρχή πρέπει να αποδεικνύουν ότι ο οικονομικός φορέας πληροί τις προϋποθέσεις για τη συμμετοχή στη διαδικασία και ότι οι προσφερόμενες προμήθειες, παροχές υπηρεσιών ή εκτελέσεις έργων πληρούν τις απαιτήσεις που θέτει η αναθέτουσα αρχή, αυτό δε το αργότερο κατά την ημερομηνία λήξης της προθεσμίας υποβολής των αιτήσεων για το δικαίωμα συμμετοχής στη διαδικασία ή της προθεσμίας υποβολής των προσφορών.»

8 Το άρθρο 46, παράγραφος 4a, του Pzp έχει ως κατωτέρω:

«Η αναθέτουσα αρχή διατηρεί την εγγύηση και τους τόκους εάν ο οικονομικός φορέας, ανταποκρινόμενος σε πρόσκληση απευθυνόμενη σε αυτόν σύμφωνα με το άρθρο 26, παράγραφος 3, δεν προσκομίζει, για λόγους αναγόμενους σε υπαιτιότητα του ίδιου, τα έγγραφα ή τις δηλώσεις του άρθρου 25, παράγραφος 1, τις εξουσιοδοτήσεις, τον κατάλογο του άρθρου 24, παράγραφος 2, σημείο 5, σχετικά με τις οντότητες που ανήκουν στον ίδιο όμιλο, ή πληροφορίες από τις οποίες

προκύπτει ότι δεν ανήκει σε συγκεκριμένο όμιλο, ή εάν δεν έχει συγκαταθέσει στη διόρθωση των σφαλμάτων περί των οποίων κάνει λόγο το άρθρο 87, παράγραφος 2, σημείο 3, με αποτέλεσμα την αδυναμία να επιλεγεί η προσφορά του ως η πλέον συμφέρουσα.»

9 Το άρθρο 87 του Pzp προβλέπει τα ακόλουθα:

«1. Στο πλαίσιο της εξέτασης και της εκτίμησης των προσφορών, η αναθέτουσα αρχή μπορεί να ζητεί από τους οικονομικούς φορείς διευκρινίσεις σχετικά με το περιεχόμενο των υποβληθεισών προσφορών. Δεν επιτρέπεται η μεταξύ αναθέτουσας αρχής και προσφέροντος διαπραγμάτευση σχετικά με την υποβληθείσα προσφορά καθώς και, με την επιφύλαξη των παραγράφων 1a και 2, οποιαδήποτε τροποποίηση του περιεχομένου της προσφοράς.

1a. Στο πλαίσιο της διαδικασίας του ανταγωνιστικού διαλόγου κατά την εξέταση και εκτίμηση των προσφορών, η αναθέτουσα αρχή μπορεί να ζητεί από τους οικονομικούς φορείς να διευκρινίζουν και να επεξεργάζονται περαιτέρω το περιεχόμενο της προσφοράς τους καθώς και να παρέχουν επιπρόσθετες πληροφορίες, εξυπακουομένου ότι κατά τη διαδικασία αυτή δεν επιτρέπεται να τροποποιηθούν ουσιωδώς το περιεχόμενο των προσφορών ή οι απαιτήσεις που περιέχονται στη συγγραφή υποχρεώσεων.

2. Η αναθέτουσα αρχή διορθώνει στην προσφορά:

1) τα προφανή τυπογραφικά λάθη,

2) τα προφανή λογιστικά σφάλματα, λαμβανομένων υπόψη των συνεπειών των διενεργούμενων λογιστικών διορθώσεων,

3) λοιπά σφάλματα συνιστάμενα σε αντίθεση της προσφοράς προς τη συγγραφή υποχρεώσεων τα οποία όμως δεν συνεπάγονται ουσιώδεις τροποποιήσεις του περιεχομένου της προσφοράς – ενημερώνει δε αμελλητί τον οικονομικό φορέα του οποίου η προσφορά διορθώθηκε.»

10 Το άρθρο 179, παράγραφος 1, του Pzp ορίζει τα εξής:

«Οι οικονομικοί φορείς, οι μετέχοντες στον διαγωνισμό, καθώς και κάθε άλλη οντότητα η οποία έχει ή είχε συμφέρον να της ανατεθεί συγκεκριμένη σύμβαση ή υπέστη ή ενδέχεται να υποστεί ζημία από την εκ μέρους της αναθέτουσας αρχής παράβαση των διατάξεων του παρόντος νόμου μπορούν να ασκήσουν τα ένδικα μέσα και βοηθήματα που προβλέπονται στο παρόν τμήμα.»

11 Το άρθρο 180, παράγραφος 1, του Pzp έχει ως ακολούθως:

«Προσφυγή μπορεί να ασκηθεί μόνον κατά αντίθετης προς τις διατάξεις του παρόντος νόμου πράξης της αναθέτουσας αρχής στο πλαίσιο της διαδικασίας σύναψης σύμβασης ή παράλειψης στην οποία υποχρεούται η εν λόγω αναθέτουσα αρχή βάσει του νόμου.»

## Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

12 Στις 3 Ιουνίου 2015, η Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo δημοσίευσε στην Επίσημη *Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, με τον αριθμό 2015/S 105-191838, προκήρυξη κλειστού διαγωνισμού με αντικείμενο τη σύναψη δημόσιας σύμβασης υπηρεσιών για την ψηφιοποίηση των εγγράφων των κεντρικών γεωλογικών αρχείων της και την προετοιμασία της ηλεκτρονικής μορφής των εγγράφων για την πρόσβαση στο δίκτυο της επιχείρησης. Το αντικείμενο της σύμβασης συνίστατο στη σάρωση των εγγράφων των αρχείων της, στην ψηφιακή επεξεργασία των σαρωμένων εγγράφων και στην καταχώρισή τους σε ευρέως χρησιμοποιούμενα σταθερά υποθέματα αποθήκευσης δεδομένων υπό τη μορφή ψηφιακών δεδομένων και υπό τη μορφή μικροφίλμ.

13 Το σημείο 4.1 της συγγραφής υποχρεώσεων επισήμαινε ότι οι προσφέροντες πρέπει να επισυνάψουν δύο έγγραφα στην υποβαλλόμενη προσφορά τους. Το πρώτο έπρεπε να είναι ένα σαρωμένο αντίγραφο συγκεκριμένου εγγράφου καθοριζόμενου από την αναθέτουσα αρχή, καταχωρισμένο σε σταθερό υπόθεμα και συνταχθέν σύμφωνα με περιγραφή παρατιθέμενη λεπτομερώς στο σημείο 4.1, στοιχείο a, της συγγραφής υποχρεώσεων. Το δεύτερο έπρεπε να είναι δείγμα μικροφίλμ 35mm το οποίο να περιέχει απεικόνιση του υποβαλλόμενου σε αξιολόγηση ποιότητας προϊόντος, σε μέγεθος Α4 και μεγέθυνση αυτού μέχρι το μέγεθος Α0 (δηλαδή 16 φορές), συνοδευόμενο από περιγραφή της μεθόδου παραγωγής μικροφίλμ και των τεχνικών παραμέτρων οι οποίες παρατίθενται στο εν λόγω σημείο 4.1, στοιχείο a, της συγγραφής υποχρεώσεων (στο εξής: δείγμα μικροφίλμ).

14 Η ποιότητα του πρώτου εγγράφου έπρεπε να εκτιμηθεί υπό το πρίσμα των κριτηρίων αξιολόγησης των προσφορών, ενώ η ποιότητα του δείγματος βάσει του κανόνα «πληροί/δεν πληροί», εξυπακουομένου ότι, στην περίπτωση που διαπιστωνόταν ότι το δείγμα δεν πληροί, η προσφορά έπρεπε να απορριφθεί βάσει του άρθρου 89, παράγραφος 1, σημείο 2, του Pzp.

15 Οι οικονομικοί φορείς ήταν υποχρεωμένοι να καταβάλουν εγγύηση ύψους 20 000 πολωνικών ζλότι (PLN) για τη διασφάλιση της εκτέλεσης της προσφοράς τους.

16 Στο πλαίσιο της διαδικασίας αυτής υποβλήθηκαν δύο προσφορές, μία κοινή από τις Archus και Gama και μία από την Digital-Center.

17 Στις 15 Οκτωβρίου 2015, οι Archus και Gama, επικαλούμενες σφάλμα εκ παραδρομής, υπέβαλαν αίτηση στην αναθέτουσα αρχή ζητώντας διόρθωση της προσφοράς τους, κατ' εφαρμογή του άρθρου 87, παράγραφος 2, σημείο 3, του Pz, συνιστάμενη στην αντικατάσταση του δείγματος μικροφίλμ που είχαν επισυνάψει στην προσφορά τους με νέο, δεδομένου ότι το υποβληθέν δείγμα δεν ήταν σύμφωνο με τις προδιαγραφές της συγγραφής υποχρεώσεων.

18 Στις 17 Νοεμβρίου 2015, η αναθέτουσα αρχή απάντησε στην ανωτέρω αίτηση, επισημαίνοντας ότι το νέο δείγμα μικροφίλμ θεωρούνταν συμπλήρωμα των υποβληθέντων εγγράφων υπό την έννοια του άρθρου 26, παράγραφος 3, του νόμου Pzp. Παράλληλα όμως, η αναθέτουσα αρχή ενημέρωσε τις Archus και Gama ότι δεν είχαν αναφέρει τις κατά το σημείο 4.1, στοιχείο a, της συγγραφής υποχρεώσεων απαραίτητες πληροφορίες σχετικά με τη μέθοδο παραγωγής του δείγματος μικροφίλμ και τις τεχνικές παραμέτρους, τις κάλεσε δε να συμπληρώσουν τις πληροφορίες αυτές.

19 Κατόπιν εξέτασης των δύο δειγμάτων μικροφίλμ που υπέβαλαν οι Archus και Gama, η αναθέτουσα αρχή απέρριψε τελικώς την προσφορά τους ως μη σύμφωνη με το σημείο 4.1, στοιχείο b, της συγγραφής υποχρεώσεων. Συγκεκριμένα, έκρινε ότι τα υποβληθέντα δείγματα μικροφίλμ δεν ήταν αναγνώσιμα με ελάχιστη ανάλυση 200 κουκκίδων ανά ίντσα (dpi) από το αντίγραφο του μικροφίλμ σε φύλλο Α0. Επιπλέον, η αναθέτουσα αρχή έκρινε ως πλέον συμφέρουσα την προσφορά που είχε υποβάλει η Digital-Center.

20 Κατόπιν τούτου, οι Archus και Gama άσκησαν προσφυγή ενώπιον του Krajowa Izba Odwoławcza (εθνικό όργανο επίλυσης διαφορών από διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων, Πολωνία) κατά των αποφάσεων με τις οποίες η αναθέτουσα αρχή, αφενός, απέρριψε την προσφορά τους και, αφετέρου, δέχτηκε εκείνην της Digital-Center.

21 Το αιτούν δικαστήριο εκθέτει κατ' ουσίαν ότι, δυνάμει της εθνικής νομοθεσίας περί δημοσίων συμβάσεων, η αναθέτουσα αρχή μπορεί να απαιτεί από τους προσφέροντες να υποβάλλουν, στο πλαίσιο της διαδικασίας υποβολής προσφορών, «έγγραφα και δηλώσεις» καθώς και δείγματα των προϊόντων που πρόκειται να παράσχουν. Η αναθέτουσα αρχή υποχρεούται επίσης να ζητεί από τους προσφέροντες να συμπληρώνουν, εφόσον κρίνεται αναγκαίο, τα ελλείποντα ή εσφαλμένα έγγραφα, προκειμένου αυτά να είναι σύμφωνα με τις απαιτήσεις της συγγραφής υποχρεώσεων, εκτός εάν η προσφορά πρέπει να απορριφθεί για άλλους λόγους ή παρίσταται ανάγκη να ακυρωθεί η διαδικασία.

22 Το αιτούν δικαστήριο έχει αμφιβολίες, καταρχάς, ως προς τη νομιμότητα της υποχρέωσης που επιβάλλεται στην αναθέτουσα αρχή να καλεί έναν προσφέροντα να συμπληρώσει έγγραφο απαιτούμενο από τη συγγραφή υποχρεώσεων ή να υποβάλει νέο δείγμα σύμφωνο προς την εν λόγω συγγραφή, όπως ισχύει στην υπόθεση της κύριας δίκης, στο μέτρο κατά το οποίο τούτο ενδέχεται να οδηγήσει τον οικείο προσφέροντα στην τροποποίηση του περιεχομένου της προσφοράς του, πράγμα το οποίο υπονομεύει τη διαφάνεια της διαδικασίας υποβολής προσφορών. Εν συνεχεία, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται ως προς τη νομιμότητα της διατήρησης της εγγύησης την οποία έχει καταβάλει ο προσφέρων όταν ο τελευταίος δεν ανταποκρίνεται στην πρόσκληση που του απευθύνει η αναθέτουσα αρχή να συμπληρώσει τέτοιο έγγραφο. Τέλος, το αιτούν δικαστήριο έχει αμφιβολίες ως προς την ύπαρξη έννομου συμφέροντος των Archus και Gama για την ακύρωση της προσφοράς της Digital-Center.

23 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Krajowa Izba Odwoławcza (εθνικό όργανο επίλυσης διαφορών από διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων, Πολωνία) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχει το άρθρο 10, της οδηγίας [2004/17] την έννοια ότι η αναθέτουσα αρχή μπορεί να υποχρεωθεί να καλέσει τους οικονομικούς φορείς οι οποίοι δεν υπέβαλαν εντός της ταχθείσας προθεσμίας (ήτοι της καθορισθείσας για την υποβολή των προσφορών) τις “δηλώσεις και τα έγγραφα” (έννοια η οποία περιλαμβάνει επίσης δείγματα του αντικειμένου της σύμβασης) που αποδεικνύουν ότι οι προσφερόμενες προμήθειες, παροχές υπηρεσιών ή εκτελέσεις έργων πληρούν τις απαιτήσεις που θέτει η αναθέτουσα αρχή, ή οι οποίοι υπέβαλαν μεν τις απαιτούμενες από την αναθέτουσα αρχή “δηλώσεις και έγγραφα”, πλην όμως αυτά εμπεριέχουν σφάλματα, να υποβάλουν τις εν λόγω ελλείπουσες ή διορθωτικές των σφαλμάτων “δηλώσεις και έγγραφα” (δείγματα) εντός ορισμένης πρόσθετης προθεσμίας, χωρίς την επιβολή απαγόρευσης σύμφωνα με την οποία οι συμπληρωματικές “δηλώσεις και τα έγγραφα” (δείγματα) δεν επιτρέπεται να τροποποιούν το περιεχόμενο της προσφοράς;

2) Έχει το άρθρο 10, της οδηγίας [2004/17] την έννοια ότι η αναθέτουσα αρχή μπορεί να κρατήσει την εγγύηση που έχει καταβάλει ο προσφέρων, εφόσον ο τελευταίος, ανταποκρινόμενος στην πρόσκληση της αναθέτουσας αρχής για υποβολή συμπληρωματικών στοιχείων, δεν υπέβαλε τις “δηλώσεις και τα έγγραφα” (δείγματα) που αποδεικνύουν ότι οι προσφερόμενες προμήθειες, παροχές υπηρεσιών ή εκτελέσεις έργων πληρούν τις απαιτήσεις που θέτει η αναθέτουσα αρχή, στην περίπτωση κατά την οποία η εν λόγω συμπλήρωση θα οδηγούσε στην τροποποίηση του περιεχομένου της προσφοράς ή δεν συγκατατέθηκε στην εξέταση της προσφοράς από την αναθέτουσα αρχή, με αποτέλεσμα την αδυναμία να επιλεγεί η προσφορά του προσφέροντος ως η πλέον συμφέρουσα;

3) Έχει το άρθρο 1, παράγραφος 3, της οδηγίας [92/13] την έννοια ότι η “συγκεκριμένη σύμβαση”, για την οποία κάνει λόγο η διάταξη αυτή με τη χρήση της έκφρασης “συμφέρον να του ανατεθεί συγκεκριμένη σύμβαση”, πρέπει να γίνει αντιληπτή ως “συγκεκριμένη, διεξαχθείσα διαδικασία σύναψης δημόσιας σύμβασης” (εν προκειμένω: δημοσιευθείσας με την από 3 Ιουνίου 2015 προκήρυξη), ή μπορεί επίσης να σημαίνει “συγκεκριμένο αντικείμενο της σύμβασης” (εν προκειμένω: υπηρεσία ψηφιοποίησης εγγράφων από το αρχείο της αναθέτουσας αρχής), ανεξαρτήτως του αν, συνεπεία της άσκησης προσφυγής, η αναθέτουσα αρχή θα υποχρεωθεί να ακυρώσει τη διεξαχθείσα διαδικασία σύναψης δημόσιας σύμβασης και ενδεχομένως να κινήσει νέα διαδικασία σύναψης δημόσιας σύμβασης;»

**Επί του πρώτου ερωτήματος**

24 Με το πρώτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ’ ουσίαν να διευκρινιστεί αν η αρχή της ίσης μεταχείρισης των οικονομικών φορέων, η οποία καθιερώνεται στο άρθρο 10 της οδηγίας 2004/17, έχει την έννοια ότι, στο πλαίσιο πρόσκλησης για την υποβολή προσφορών, απαγορεύει στην αναθέτουσα

αρχή να καλεί τους προσφέροντες να προσκομίζουν τις απαιτούμενες δηλώσεις ή έγγραφα που αυτοί δεν προσκόμισαν εντός της ταχθείσας προθεσμίας για την υποβολή των προσφορών ή να διορθώνουν, σε περίπτωση ύπαρξης σφαλμάτων, τις εν λόγω δηλώσεις ή έγγραφα, χωρίς η αναθέτουσα αρχή να υποχρεούται επιπλέον να διευκρινίζει στους οικείους προσφέροντες ότι απαγορεύεται να τροποποιήσουν το περιεχόμενο των υποβληθεισών προσφορών.

25 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, καταρχάς, η υποχρέωση της αναθέτουσας αρχής να σέβεται την αρχή της ίσης μεταχείρισης των προσφερόντων, αντικείμενο της οποίας είναι η προώθηση της ανάπτυξης υγιούς και αποτελεσματικού ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων που μετέχουν σε διαδικασία ανάθεσης δημόσιας σύμβασης (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 29ης Απριλίου 2004, Επιτροπή κατά CAS Succhi di Frutta, C-496/99 P, EU:C:2004:236, σκέψη 110, και της 12ης Μαρτίου 2015, eVigilo, C-538/13, EU:C:2015:166, σκέψη 33) και η οποία ανταποκρίνεται στην ίδια την ουσία των κανόνων ανταγωνισμού της Ένωσης σχετικά με τις διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 22ας Ιουνίου 1993, Επιτροπή κατά Δανίας, C-243/89, EU:C:1993:257, σκέψη 33, της 25ης Απριλίου 1996, Επιτροπή κατά Βελγίου, C-87/94, EU:C:1996:161, σκέψη 51, και της 18ης Οκτωβρίου 2001, SIAC Construction, C-19/00, EU:C:2001:553, σκέψη 33), συνεπάγεται, μεταξύ άλλων, ότι στους προσφέροντες πρέπει να επιφυλάσσεται ίση μεταχείριση τόσο κατά τον χρόνο που ετοιμάζουν τις προσφορές τους όσο και κατά τον χρόνο που οι εν λόγω προσφορές εκτιμώνται από την αναθέτουσα αρχή (βλ. αποφάσεις της 16ης Δεκεμβρίου 2008, Μηχανική, C-213/07, EU:C:2008:731, σκέψη 45, καθώς και της 24ης Μαΐου 2016, MT Højgaard και Züblin, C-396/14, EU:C:2016:347, σκέψη 37).

26 Η αρχή αυτή επιβάλλει, ειδικότερα, να έχουν όλοι οι προσφέροντες τις ίδιες ευκαιρίες κατά τη διατύπωση των όρων των προσφορών τους και συνεπάγεται, ως εκ τούτου, ότι οι προσφορές αυτές πρέπει να υποβάλλονται με τους ίδιους όρους για όλους τους διαγωνιζομένους (αποφάσεις της 25ης Απριλίου 1996, Επιτροπή κατά Βελγίου, C-87/94, EU:C:1996:161, σκέψη 54, της 12ης Δεκεμβρίου 2002, Universale-Bau κ.λπ, C-470/99, EU:C:2002:746, σκέψη 93, καθώς και της 12ης Μαρτίου 2015, eVigilo, C-538/13, EU:C:2015:166, σκέψη 33).

27 Η αρχή της ίσης μεταχείρισης και η υποχρέωση διαφάνειας αντιτίθενται επίσης σε κάθε διαπραγμάτευση μεταξύ της αναθέτουσας αρχής και ενός προσφέροντος στο πλαίσιο διαδικασίας σύναψης δημόσιας σύμβασης, πράγμα που συνεπάγεται ότι, καταρχήν, μια προσφορά δεν δύναται να τροποποιηθεί μετά την κατάθεσή της, είτε κατόπιν πρωτοβουλίας της αναθέτουσας αρχής είτε του προσφέροντος (βλ., συναφώς, αποφάσεις της 29ης Μαρτίου 2012, SAG ELV Slovensko κ.λπ., C-599/10, EU:C:2012:191, σκέψη 36, καθώς και της 10ης Οκτωβρίου 2013, Manova, C-336/12, EU:C:2013:647, σκέψη 31).

28 Συγκεκριμένα, αν γινόταν δεκτό ότι η αναθέτουσα αρχή έχει την εξουσία να ζητεί διευκρινίσεις από συγκεκριμένο υποψήφιο την προσφορά του οποίου κρίνει ανακριβή ή μη σύμφωνη με τις τεχνικές προδιαγραφές της συγγραφής υποχρεώσεων, η εν λόγω αρχή θα κινδύνευε να θεωρηθεί ύποπτη, σε περίπτωση που τελικώς επέλεγε την επίμαχη προσφορά, ότι διεξήγαγε μυστικές διαπραγματεύσεις με τον οικείο υποψήφιο, εις βάρος των λοιπών υποψηφίων και κατά παράβαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης (απόφαση της 29ης Μαρτίου 2012, SAG ELV Slovensko κ.λπ., C-599/10, EU:C:2012:191, σκέψη 37).

29 Εντούτοις, το Δικαστήριο έχει κρίνει επίσης ότι η αρχή της ίσης μεταχείρισης δεν απαγορεύει τη διόρθωση ή κατά περίπτωση συμπλήρωση της προσφοράς, μεταξύ άλλων, επειδή απαιτείται προφανώς η απλή διευκρίνισή της ή η διόρθωση πρόδηλων εκ παραδρομής σφαλμάτων, υπό τον όρο ωστόσο ότι θα τηρηθούν ορισμένες προϋποθέσεις [βλ., συναφώς, στο πλαίσιο διαδικασιών προκήρυξης κλειστού διαγωνισμού εμπιπτουσών στην οδηγία 2004/18/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 31ης Μαρτίου 2004, περί συντονισμού των διαδικασιών σύναψης δημόσιων συμβάσεων έργων, προμηθειών και υπηρεσιών (ΕΕ 2004, L 134, σ. 114), αποφάσεις

της 29ης Μαρτίου 2012, SAG ELV Slovensko κ.λπ., C-599/10, EU:C:2012:191, σκέψεις 35 έως 45, όσον αφορά το στάδιο αξιολόγησης των προσφορών, καθώς και της 10ης Οκτωβρίου 2013, Manova, C-336/12, EU:C:2013:647, σκέψεις 30 έως 39, όσον αφορά το στάδιο προεπιλογής των προσφερόντων].

30 Καταρχάς, μια αίτηση διευκρίνισης προσφοράς, η οποία χωρεί μόνον αφότου η αναθέτουσα αρχή έλαβε γνώση του συνόλου των προσφορών, πρέπει, καταρχήν, να απευθυνθεί επί ίσοις όροις σε όλους τους προσφέροντες που βρίσκονται στην ίδια κατάσταση και πρέπει να αφορά όλα τα σημεία της προσφοράς που χρήζουν διευκρίνισης (βλ. αποφάσεις της 29ης Μαρτίου 2012, SAG ELV Slovensko κ.λπ., C-599/10, EU:C:2012:191, σκέψεις 42 έως 44, καθώς και της 10ης Οκτωβρίου 2013, Manova, C-336/12, EU:C:2013:647, σκέψεις 34 και 35).

31 Επιπλέον, η αίτηση αυτή δεν δύναται να καταλήξει στο να υποβάλει, στην πραγματικότητα, ο συγκεκριμένος προσφέρων νέα προσφορά (βλ. αποφάσεις της 29ης Μαρτίου 2012, SAG ELV Slovensko κ.λπ., C-599/10, EU:C:2012:191, σκέψη 40, της 10ης Οκτωβρίου 2013, Manova, C-336/12, EU:C:2013:647, σκέψη 36).

32 Τέλος, και γενικά, κατά την άσκηση της διακριτικής ευχέρειας που διαθέτει όσον αφορά τη δυνατότητα να ζητήσει από τους υποψήφιους να διευκρινίσουν την προσφορά τους, η αναθέτουσα αρχή πρέπει να μεταχειριστεί τους υποψήφιους με ισότιμο και ειλικρινή τρόπο, έτσι ώστε μια αίτηση διευκρίνισης να μη δύναται, κατά το πέρας της διαδικασίας επιλογής των προσφορών και λαμβανομένου υπόψη του αποτελέσματός της, να έχει περιαγάγει αδικαιολόγητα σε ευμενή ή δυσμενή θέση τον υποψήφιο ή τους υποψήφιους που αποτέλεσαν το αντικείμενο της αίτησης αυτής (βλ. αποφάσεις της 29ης Μαρτίου 2012, SAG ELV Slovensko κ.λπ., C-599/10, EU:C:2012:191, σκέψη 41, καθώς και της 10ης Οκτωβρίου 2013, Manova, C-336/12, EU:C:2013:647, σκέψη 37).

33 Ωστόσο, μια αίτηση διευκρίνισης δεν μπορεί να θεραπεύσει την παράλειψη προσκόμισης εγγράφων ή παροχής πληροφοριών των οποίων η κοινοποίηση ήταν απαραίτητη βάσει των εγγράφων της οικείας σύμβασης, δεδομένου ότι η αναθέτουσα αρχή οφείλει να ελέγχει αυστηρώς αν τηρήθηκαν τα κριτήρια που η ίδια έχει καθορίσει (βλ., συναφώς, απόφαση της 10ης Οκτωβρίου 2013, Manova, C-336/12, EU:C:2013:647, σκέψη 40).

34 Εν προκειμένω, το αιτούν δικαστήριο διευκρίνισε, με την αίτηση προδικαστικής απόφασης, ότι οι προσφέροντες όφειλαν να επισυνάψουν στην προσφορά τους δείγματα εγγράφων ψηφιοποιημένων αρχείων, τα οποία έπρεπε να έχουν καταρτισθεί σύμφωνα με τις οδηγίες του σημείου 4.1 της συγγραφής υποχρεώσεων, καθώς και να προσδιορίσουν τη διαδικασία και την ποιότητα της ψηφιοποίησης.

35 Υπό τις περιστάσεις της υπόθεσης της κύριας δίκης, οι Archus και Gama, υπό την ιδιότητα του προσφέροντος, απηύθυναν στην αναθέτουσα αρχή αίτηση διόρθωσης της προσφοράς τους, δυνάμει του άρθρου 87, παράγραφος 2, σημείο 3, του Pzp, προκειμένου να αντικαταστήσουν το δείγμα μικροφίλμ που είχαν επισυνάψει στην προσφορά τους με νέο, δεδομένου ότι το υποβληθέν δείγμα δεν ήταν σύμφωνο με τις προδιαγραφές της συγγραφής υποχρεώσεων.

36 Σύμφωνα όμως με τη νομολογία που παρατίθεται με τη σκέψη 29 της παρούσας απόφασης, η πρόσκληση που απευθύνει η αναθέτουσα αρχή σε προσφέροντα να προσκομίσει τις απαιτούμενες δηλώσεις και έγγραφα μπορεί καταρχήν να αποβλέπει μόνο στη διευκρίνιση της προσφοράς του τελευταίου ή στη διόρθωση πρόδηλου σφάλματος της εν λόγω προσφοράς. Ως εκ τούτου, η πρόσκληση αυτή δεν μπορεί να παρέχει, κατά τρόπο γενικό, τη δυνατότητα στον προσφέροντα να προσκομίσει τις δηλώσεις και τα έγγραφα των οποίων η κοινοποίηση ήταν απαραίτητη βάσει της συγγραφής υποχρεώσεων και η οποία δεν πραγματοποιήθηκε εντός της ταχθείσας προθεσμίας για την υποβολή των προσφορών. Επιπλέον, κατά τη νομολογία που παρατίθεται με τη σκέψη 31 της

παρούσας απόφασης, η ως άνω πρόσκληση δεν δύναται να καταλήξει ούτε στο να προσκομίσει ο προσφέρων έγγραφα τα οποία επιφέρουν τροποποιήσεις τέτοιας έκτασης ώστε να πρόκειται στην πραγματικότητα για νέα προσφορά.

37 Εν πάση περιπτώσει, η δυνατότητα να προβλεφθεί στο εθνικό δίκαιο υποχρέωση της αναθέτουσας αρχής να καλέσει τους προσφέροντες να προσκομίσουν τις απαιτούμενες δηλώσεις και έγγραφα που παρέλειψαν να διαβιβάσουν εντός της ταχθείσας προθεσμίας για την υποβολή προσφορών, αφενός, ή να διορθώσουν τις εν λόγω δηλώσεις και έγγραφα σε περίπτωση σφαλμάτων, αφετέρου, μπορεί να γίνει δεκτή μόνο στο μέτρο που οι συμπληρώσεις ή οι διορθώσεις της αρχικής προσφοράς δεν καταλήγουν σε ουσιώδη τροποποίησή της. Συγκεκριμένα, όπως προκύπτει από τη σκέψη 40 της απόφασης της 29ης Μαρτίου 2012, SAG ELV Slovensko κλπ. (C-599/10, EU:C:2012:191), μόνο κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η διόρθωση πρόδηλων εκ παραδρομής σφαλμάτων, και υπό τον όρο ότι η τροποποίηση αυτή δεν συνεπάγεται στην πράξη την υποβολή νέας προσφοράς.

38 Στο αιτούν δικαστήριο απόκειται να προσδιορίσει αν, υπό τις περιστάσεις της υπόθεσης της κύριας δίκης, η αντικατάσταση στην οποία προέβησαν οι Archus και Gama παρέμεινε εντός των ορίων της διόρθωσης πρόδηλου σφάλματος της προσφοράς τους.

39 Κατά συνέπεια, η απάντηση που πρέπει να δοθεί στο πρώτο ερώτημα είναι ότι η αρχή της ίσης μεταχείρισης των οικονομικών φορέων, η οποία καθιερώνεται στο άρθρο 10 της οδηγίας 2004/17, έχει την έννοια ότι, στο πλαίσιο διαδικασίας σύναψης δημόσιας σύμβασης, απαγορεύει στην αναθέτουσα αρχή να καλεί τους προσφέροντες να προσκομίζουν τις απαιτούμενες δηλώσεις ή έγγραφα των οποίων η κοινοποίηση ήταν απαραίτητη βάσει της συγγραφής υποχρεώσεων και η οποία δεν πραγματοποιήθηκε εντός της ταχθείσας προθεσμίας για την υποβολή των προσφορών. Αντιθέτως, το άρθρο αυτό δεν απαγορεύει στην εν λόγω αναθέτουσα αρχή να καλεί τους προσφέροντες να διευκρινίζουν μια προσφορά ή να διορθώνουν πρόδηλα εκ παραδρομής σφάλματα που εμπεριέχει η τελευταία, υπό τον όρο ωστόσο ότι η πρόσκληση αυτή απευθύνεται σε όλους τους προσφέροντες που βρίσκονται στην ίδια κατάσταση, ότι όλοι οι προσφέροντες αντιμετωπίζονται κατά ισότιμο και ειλικρινή τρόπο και ότι η διευκρίνιση αυτή δεν μπορεί να εξομοιωθεί με υποβολή νέας προσφοράς, πράγμα που απόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει.

**Επί του δεύτερου ερωτήματος**

40 Με το δεύτερο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν το άρθρο 10 της οδηγίας 2004/17 έχει την έννοια ότι, υπό περιστάσεις όπως αυτές της υπόθεσης της κύριας δίκης, δεν απαγορεύει στην αναθέτουσα αρχή να διατηρήσει την εγγύηση που κατέβαλε ο προσφέρων στο πλαίσιο διαδικασίας σύναψης δημόσιας σύμβασης, όταν ο τελευταίος είτε δεν έχει προσκομίσει τα έγγραφα τα οποία αποδεικνύουν ότι η προσφορά του ήταν σύμφωνη με τις απαιτήσεις που έχει καθορίσει η αναθέτουσα αρχή με τη συγγραφή υποχρεώσεων, διότι τέτοια συμπλήρωση θα συνιστούσε τροποποίηση του περιεχομένου της προσφοράς του, είτε δεν συγκατέθεσε στη διόρθωση της προσφοράς του εκ μέρους της αναθέτουσας αρχής, με συνέπεια να μην καταστεί δυνατή η επιλογή της προσφοράς του αυτής.

41 Κατά πάγια νομολογία, η διαδικασία του άρθρου 267 ΣΛΕΕ αποτελεί μέσο συνεργασίας μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαστηρίων, με το οποίο το Δικαστήριο τους παρέχει τα ερμηνευτικά στοιχεία του δικαίου της Ένωσης που είναι αναγκαία για την επίλυση της διαφοράς επί της οποίας καλούνται να αποφανθούν (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 12ης Ιουνίου 2003, Schmidberger, C-112/00, EU:C:2003:333, σκέψη 30, της 5ης Σεπτεμβρίου 2011, Unió de Pagesos de Catalunya, C-197/10, EU:C:2011:590, σκέψη 16, καθώς και της 19ης Ιουνίου 2012, Chartered Institute of Patent Attorneys, C-307/10, EU:C:2012:361, σκέψη 31).

42 Στο πλαίσιο της συνεργασίας αυτής, τα ζητήματα που αφορούν το δίκαιο της Ένωσης είναι κατά τεκμήριο λυσιτελή. Το Δικαστήριο μπορεί να απορρίψει την αίτηση που έχει υποβάλει εθνικό δικαστήριο μόνον όταν προδήλως προκύπτει ότι η ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης που ζητεί το εθνικό δικαστήριο δεν έχει καμία σχέση με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, όταν το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσης ή ακόμη όταν το Δικαστήριο δεν έχει στη διάθεσή του τα πραγματικά και νομικά στοιχεία που είναι αναγκαία προκειμένου να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που του έχουν υποβληθεί (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 21ης Ιανουαρίου 2003, Bacardi-Martini και Cellier des Dauphins, C-318/00, EU:C:2003:41, σκέψη 43, της 15ης Σεπτεμβρίου 2011, Unió de Pagesos de Catalunya, C-197/10, EU:C:2011:590, σκέψη 17, καθώς και της 19ης Ιουνίου 2012, Chartered Institute of Patent Attorneys, C-307/10, EU:C:2012:361, σκέψη 32).

43 Συγκεκριμένα, η αποστολή που έχει ανατεθεί στο Δικαστήριο στο πλαίσιο των αιτήσεων προδικαστικής απόφασης συνίσταται στη συμβολή του στην απονομή της δικαιοσύνης εντός των κρατών μελών και όχι στη διατύπωση συμβουλευτικών γνωμών επί γενικών ή υποθετικών ζητημάτων (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 12ης Ιουνίου 2003, Schmidberger, C-112/00, EU:C:2003:333, σκέψη 32, καθώς και της 15ης Σεπτεμβρίου 2011, Unió de Pagesos de Catalunya, C-197/10, EU:C:2011:590, σκέψη 18).

44 Διαπιστώνεται όμως ότι, όπως προκύπτει από την απόφαση περί παραπομπής, είναι προφανές ότι οι περιστάσεις της υπόθεσης της κύριας δίκης δεν αντιστοιχούν σε καμία από τις δύο υποθετικές περιπτώσεις που εκθέτει το αιτούν δικαστήριο με το δεύτερο ερώτημά του.

45 Συγκεκριμένα, όπως προκύπτει από την εξέταση του πρώτου ερωτήματος, η διαφορά της κύριας δίκης αφορά κατ' ουσία το ζήτημα αν η αναθέτουσα αρχή δύναται να δεχτεί, χωρίς τούτο να συνιστά παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης που καθιερώνει το άρθρο 10 της οδηγίας 2004/17, ότι οι προσφέροντες μπορούν, μετά την υποβολή της προσφοράς τους, να αντικαταστήσουν έγγραφο του οποίου η κοινοποίηση ήταν απαραίτητη βάσει της συγγραφής υποχρεώσεων, εν προκειμένω ένα δείγμα μικροφίλμ, στο μέτρο κατά το οποίο το αρχικό δείγμα φέρεται ότι υποβλήθηκε εκ παραδρομής. Από την απόφαση περί παραπομπής ουδόλως προκύπτει ότι οι Archus και Gama παρέλειψαν να προσκομίσουν τα έγγραφα που απαιτούσε η συγγραφή υποχρεώσεων ή ακόμη ότι αρνήθηκαν να συγκατατεθούν στη διόρθωση της προσφοράς τους εκ μέρους της αναθέτουσας αρχής. Επομένως, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το ζήτημα που εγείρει το αιτούν δικαστήριο στο πλαίσιο του δεύτερου ερωτήματος είναι υποθετικής φύσης.

46 Υπό τις συνθήκες αυτές, το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου κρίνεται ως προδήλως απαράδεκτο.

**Επί του τρίτου ερωτήματος**

47 Με το τρίτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν το άρθρο 1, παράγραφος 3, της οδηγίας 92/13 έχει την έννοια ότι η «συγκεκριμένη σύμβαση» για την οποία κάνει λόγο η διάταξη πρέπει να γίνει αντιληπτή ως συγκεκριμένη διαδικασία σύναψης δημόσιας σύμβασης ή αφορά το ίδιο το αντικείμενο της σύμβασης η οποία προβλέπεται να ανατεθεί με το πέρας της διαδικασίας σύναψης δημόσιας σύμβασης, στην περίπτωση που έχουν υποβληθεί μόνο δύο προσφορές και που θα μπορούσε να αναγνωριστεί έννομο συμφέρον στον προσφέροντα του οποίου απορρίφθηκε η προσφορά να επιτύχει την απόρριψη της προσφοράς του άλλου προσφέροντος, και, κατά συνέπεια, να κινηθεί νέα διαδικασία σύναψης δημόσιας σύμβασης.

48 Το αιτούν δικαστήριο διευκρίνισε συναφώς ότι ο οικονομικός φορέας ο οποίος έχει υποβάλει προσφορά στο πλαίσιο διαδικασίας σύναψης δημόσιας σύμβασης δεν έχει, σε περίπτωση απόρριψης της προσφοράς του, έννομο συμφέρον να προσβάλει την απόφαση ανάθεσης της δημόσιας σύμβασης. Συνεπώς, μολονότι ένας προσφέρων όπως οι Archus και Gama έχει αναμφιβόλως συμφέρον να αμφισβητήσει μια απορριπτική της προσφοράς του απόφαση, καθόσον, στην περίπτωση αυτή, έχει

ακόμη την πιθανότητα να του ανατεθεί η δημόσια σύμβαση, εντούτοις παύει να έχει οποιοδήποτε συμφέρον στην έκβαση της διαδικασίας σύναψης της δημόσιας σύμβασης, δεδομένου ότι η προσφορά του έχει απορριφθεί οριστικώς, τουλάχιστον στην περίπτωση όπου έχουν υποβληθεί και επιλεγεί διάφορες προσφορές.

49 Σε αυτό ακριβώς το πλαίσιο διερωτάται το αιτούν δικαστήριο αν η έννοια της «συγκεκριμένης σύμβασης» του άρθρου 1, παράγραφος 3, της οδηγίας 92/13 αφορά την ενδεχόμενη κίνηση νέας διαδικασίας σύναψης δημόσιας σύμβασης.

50 Υπενθυμίζεται συναφώς ότι το άρθρο 1, παράγραφος 3, της οδηγίας 92/13 προβλέπει ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να εξασφαλίσουν ότι οι διαδικασίες προσφυγών είναι δυνατόν να κινηθούν, βάσει αναλυτικών κανόνων που απόκειται σε αυτά να θεσπίζουν, τουλάχιστον από κάθε πρόσωπο που έχει ή είχε συμφέρον να του ανατεθεί συγκεκριμένη σύμβαση και υπέστη ή ενδέχεται να υποστεί βλάβη από προβαλλόμενη παράβαση.

51 Κληθέν να ερμηνεύσει τις αντίστοιχες διατάξεις του άρθρου 1, παράγραφος 3, της οδηγίας 89/665/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1989, για το συντονισμό των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων περί της εφαρμογής των διαδικασιών προσφυγής στον τομέα της σύναψης συμβάσεων κρατικών προμηθειών και δημοσίων έργων (ΕΕ 1989, L 395, σ. 33), το Δικαστήριο έκρινε ότι, στο πλαίσιο διαδικασίας σύναψης δημόσιας σύμβασης, κάθε προσφέρων έχει έννομο συμφέρον που αντιστοιχεί στον αποκλεισμό της προσφοράς των άλλων, με σκοπό να του ανατεθεί η δημόσια σύμβαση (βλ., συναφώς, αποφάσεις της 4ης Ιουλίου 2013, Fastweb, C-100/12, EU:C:2013:448, σκέψη 33, της 5ης Απριλίου 2016, PFE, C-689/13, EU:C:2016:199, σκέψη 27, καθώς και της 21ης Δεκεμβρίου 2016, Bietergemeinschaft Technische Gebäudebetreuung und Caverion Österreich C-355/15, EU:C:2016:988, σκέψη 29), ανεξαρτήτως του αριθμού των μετεχόντων στη διαδικασία και του αριθμού των μετεχόντων οι οποίοι άσκησαν προσφυγή (βλ., συναφώς, απόφαση της 5ης Απριλίου 2016, PFE, C-689/13, EU:C:2016:199, σκέψη 29).

52 Πράγματι, αφενός, ο αποκλεισμός του ενός προσφέροντος μπορεί να έχει ως συνέπεια την άμεση ανάθεση της σύμβασης στον άλλο, στο πλαίσιο της ίδιας διαδικασίας. Αφετέρου, στην περίπτωση αποκλεισμού αμφότερων των προσφερόντων και κίνησης νέας διαδικασίας για τη σύναψη δημόσιας σύμβασης, καθένας από τους προσφέροντες θα μπορούσε να λάβει μέρος και, επομένως, να επιτύχει εμμέσως την ανάθεση της σύμβασης στον ίδιο (βλ. απόφαση της 5ης Απριλίου 2016, PFE, C-689/13, EU:C:2016:199, σκέψη 27).

53 Η νομολογιακή αρχή που απορρέει από τις αποφάσεις της 4ης Ιουλίου 2013, Fastweb (C-100/12, EU:C:2013:448), και της 5ης Απριλίου 2016, PFE (C-689/13, EU:C:2016:199), έχει εφαρμογή στην περίπτωση της υπόθεσης της κύριας δίκης.

54 Συγκεκριμένα, το αιτούν δικαστήριο επιλήφθηκε της υπόθεσης της κύριας δίκης, στο πλαίσιο διαδικασίας σύναψης δημόσιας σύμβασης που κατέληξε στην υποβολή δύο προσφορών και στην ταυτόχρονη έκδοση δύο αποφάσεων από την αναθέτουσα αρχή εκ των οποίων η μία απορρίπτει την προσφορά ενός εκ των προσφερόντων και η άλλη αναθέτει τη δημόσια σύμβαση στον άλλον, κατόπιν άσκησης προσφυγής από τον αποκλεισθέντα προσφέροντα κατά των ανωτέρω δύο αποφάσεων. Στο πλαίσιο της εν λόγω προσφυγής, ο αποκλεισθείς προσφέρων επιζητεί την απόρριψη της προσφοράς του αναδόχου λόγω μη συμμόρφωσης της τελευταίας με τις προδιαγραφές της συγγραφής υποχρεώσεων.

55 Στην περίπτωση αυτή, πρέπει να γίνει δεκτό ότι ο προσφέρων που άσκησε την προσφυγή έχει έννομο συμφέρον να απορριφθεί η προσφορά του αναδόχου, πράγμα το οποίο μπορεί ενδεχομένως να καταλήξει στη διαπίστωση της αδυναμίας της αναθέτουσας αρχής να επιλέξει νομότυπη προσφορά (βλ., συναφώς, αποφάσεις της 4ης Ιουλίου 2013, Fastweb, C-100/12, EU:C:2013:448, σκέψη 33, καθώς και της 5ης Απριλίου 2016, PFE, C-689/13, EU:C:2016:199, σκέψη 24).

56 Η ερμηνεία αυτή επιβεβαιώνεται από τις διατάξεις του άρθρου 2α, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας 92/13, όπου προβλέπεται ρητώς δικαίωμα των προσφερόντων οι οποίοι δεν έχουν αποκλεισθεί οριστικώς να προσφεύγουν, μεταξύ άλλων, κατά των αποφάσεων των αναθετόντων φορέων για την ανάθεση σύμβασης.

57 Είναι ασφαλώς αληθές ότι το Δικαστήριο έκρινε, στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2016, Bietergemeinschaft Technische Gebäudebetreuung und Caverion Österreich (C-355/15, EU:C:2016:988, σκέψεις 13 έως 16, 31 και 36), ότι ο προσφέρων του οποίου η προσφορά απορρίφθηκε από την αναθέτουσα αρχή στο πλαίσιο διαδικασίας σύναψης δημόσιας σύμβασης ενδέχεται να μην έχει τη δυνατότητα άσκησης προσφυγής κατά της απόφασης για την ανάθεση της εν λόγω σύμβασης. Παρά ταύτα, στην υπόθεση εκείνη, η απόφαση περί αποκλεισμού του οικείου προσφέροντος επικυρώθηκε με απόφαση η οποία περιβλήθηκε την ισχύ δεδικασμένου προτού αποφανθεί το δικαστήριο που επιλήφθηκε της προσφυγής κατά της απόφασης για την ανάθεση της δημόσιας σύμβασης, οπότε ο εν λόγω προσφέρων έπρεπε να θεωρηθεί ως οριστικώς αποκλεισθείς από τη διαδικασία σύναψης της επίμαχης δημόσιας σύμβασης.

58 Στην υπόθεση της κύριας δίκης, αντιθέτως, οι Archus και Gama άσκησαν προσφυγή κατά της απόφασης με την οποία απορρίφθηκε η προσφορά τους και κατά της απόφασης με την οποία ανατέθηκε η δημόσια σύμβαση, οι οποίες εκδόθηκαν συγχρόνως, οπότε δεν μπορούν να θεωρηθούν ως οριστικώς αποκλεισθείσες από τη διαδικασία σύναψης της δημόσιας σύμβασης. Υπό τις συνθήκες αυτές, η έννοια της συγκεκριμένης σύμβασης του άρθρου 1, παράγραφος 3, της οδηγίας 93/13 μπορεί, κατά περίπτωση, να αφορά την ενδεχόμενη κίνηση νέας διαδικασίας σύναψης δημόσιας σύμβασης.

59 Από τις ανωτέρω εκτιμήσεις προκύπτει ότι η οδηγία 92/13 έχει την έννοια ότι, σε περίπτωση όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, στην οποία μια διαδικασία σύναψης δημόσιας σύμβασης κατέληξε στην υποβολή δύο προσφορών και στην ταυτόχρονη έκδοση δύο αποφάσεων από την αναθέτουσα αρχή εκ των οποίων η πρώτη απορρίπτει την προσφορά ενός εκ των προσφερόντων και η δεύτερη αναθέτει τη δημόσια σύμβαση στον άλλον, ο αποκλεισθείς προσφέρων ο οποίος ασκεί προσφυγή κατά των ανωτέρω δύο αποφάσεων πρέπει να έχει τη δυνατότητα να ζητήσει την απόρριψη της προσφοράς του αναδόχου, πράγμα το οποίο συνεπάγεται ότι η έννοια της «συγκεκριμένης σύμβασης» του άρθρου 1, παράγραφος 3, της οδηγίας 92/13 μπορεί, κατά περίπτωση, να αφορά την ενδεχόμενη κίνηση νέας διαδικασίας σύναψης δημόσιας σύμβασης.

**Επί των δικαστικών εξόδων**

60 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (όγδοο τμήμα) αποφαίνεται:

1) **Η αρχή της ίσης μεταχείρισης των οικονομικών φορέων, η οποία καθιερώνεται στο άρθρο 10 της οδηγίας 2004/17/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 31ης Μαρτίου 2004, περί συντονισμού των διαδικασιών σύναψης συμβάσεων στους τομείς του ύδατος, της ενέργειας, των μεταφορών και των ταχυδρομικών υπηρεσιών, έχει την έννοια ότι, στο πλαίσιο διαδικασίας σύναψης δημόσιας σύμβασης, απαγορεύει στην αναθέτουσα αρχή να καλεί τους προσφέροντες να προσκομίζουν τις απαιτούμενες δηλώσεις ή έγγραφα των οποίων η κοινοποίηση ήταν απαραίτητη βάσει της συγγραφής υποχρεώσεων και η οποία δεν πραγματοποιήθηκε εντός της ταχθείσας προθεσμίας για την υποβολή των προσφορών. Αντιθέτως, το άρθρο αυτό δεν απαγορεύει στην εν λόγω αναθέτουσα αρχή να καλεί τους προσφέροντες να διευκρινίζουν μια προσφορά ή να διορθώνουν πρόδηλα εκ παραδρομής σφάλματα που εμπεριέχει η τελευταία, υπό τον όρο ωστόσο ότι η πρόσκληση**

**αυτή απευθύνεται σε όλους τους προσφέροντες που βρίσκονται στην ίδια κατάσταση, ότι όλοι οι προσφέροντες αντιμετωπίζονται κατά ισότιμο και ειλικρινή τρόπο και ότι η διευκρίνιση αυτή δεν μπορεί να εξομοιωθεί με υποβολή νέας προσφοράς, πράγμα που απόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει.**

2) Η οδηγία 92/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 25ης Φεβρουαρίου 1992, για το συντονισμό των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων σχετικά με την εφαρμογή των κοινοτικών κανόνων στις διαδικασίες σύναψης των συμβάσεων φορέων οι οποίοι λειτουργούν στους τομείς του ύδατος, της ενέργειας, των μεταφορών και των τηλεπικοινωνιών, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2007/66/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 2007, έχει την έννοια ότι, σε περίπτωση όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, στην οποία μια διαδικασία σύναψης δημόσιας σύμβασης κατέληξε στην υποβολή δύο προσφορών και στην ταυτόχρονη έκδοση δύο αποφάσεων από την αναθέτουσα αρχή εκ των οποίων η πρώτη απορρίπτει την προσφορά ενός εκ των προσφερόντων και η δεύτερη αναθέτει τη δημόσια σύμβαση στον άλλον, ο αποκλεισθείς προσφέρων ο οποίος ασκεί προσφυγή κατά των ανωτέρω δύο αποφάσεων πρέπει να έχει τη δυνατότητα να ζητήσει την απόρριψη της προσφοράς του αναδόχου, πράγμα το οποίο συνεπάγεται ότι η έννοια της «συγκεκριμένης σύμβασης» του άρθρου 1, παράγραφος 3, της οδηγίας 92/13, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2007/66, μπορεί, κατά περίπτωση, να αφορά την ενδεχόμενη κίνηση νέας διαδικασίας σύναψης δημόσιας σύμβασης.

(υπογραφές)